

REMISSYTTRANDE

Datum
2019 -11- 12

Dnr
4517-19-8.1
Aktbilaga 2

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
[ju.remissvar@regeringskansliet.se]

Betänkandet Stora brottmål – nya processrättsliga verktyg (SOU 2019:38)

(Departementets diarienummer Ju2019/02387/Å)

Inledning

Justitiekanslern ska vaka över tryck- och yttrandefriheten samt värna integriteten och rättssäkerheten i den offentliga verksamheten. I Justitiekanslerns uppdrag ingår även att bevaka statens rätt och att medverka till att rättstillämpningen är effektiv och av hög kvalitet.

Genomgången av de förslag som läggs fram i betänkandet och de överväganden som görs där har skett med de utgångspunkter som Justitiekanslern, utifrån sitt uppdrag, främst har att beakta.

I betänkandet redogörs för utvecklingen mot allt större och mer komplicerade förundersökningar och brottmålsrättegångar och de krav detta ställer på det processrättsliga regelverket. Det anføres bl.a. att det vid hanteringen av stora brottmål har blivit svårare att upprätthålla en rättstillämpning i enlighet med principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration samt förundersöknings- och åtalsplikt. Utredningen anser därför att det krävs omtag i fråga om vilka åtgärder som ska anses rymmas inom den ordning som gäller, för att skapa förutsättningar för att utreda och lagföra även den mest komplicerade och omfattande brottsligheten med rimliga resursinsatser och inom rimlig tid. Justitiekanslern anser att de skäl som läggs fram för behovet att genomföra förändringar är övertygande. Justitiekanslern delar därför utredningens bedömning att det finns skäl att reformera vissa bestämmelser och principer i rättegångsbalken.

Ett större partsinflytande, en renodlad domarroll och ett ökat fokus på förberedelsen

Justitiekanslern delar utredningens inställning att brottmålsförfarandet i högre grad bör utformas utifrån antagandet att det är parterna som styr processens sakinhåll medan domaren leder processen framåt. Justitiekanslern delar även utredningens bedömning att ett ökat fokus bör läggas på förberedelsen i brottmål. Dessa förändringar ligger i linje med den utveckling som redan idag sker hos domstolarna. Justitiekanslern är därför positiv till förslagen i 45–47 och 51 kap. rättegångsbalken.

Utökade möjligheter att lägga fram vittnesattester

Justitiekanslern har i yttrandet över SOU 2017:98 (*Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål*) anført att en förändring enligt förslaget kan förväntas leda till bl.a. bättre förutsättningar för materiellt riktiga domar samt bidra till kortare häktningstider och minskad restriktionsanvändning. De förslag som nu tillkommit avser domstolens roll och parternas ökade inflytande samt ett ökat utrymme för att lägga fram bevisning som redan är dokumenterad inför åklagare, polis eller annars utom rätta. Justitiekanslern vidhåller det som tidigare anförts när det gäller förändringar av bestämmelserna i 35 kap. rättegångsbalken och är således positiv till förslaget i dessa delar. Justitiekanslern har dock vissa betänkligheter när det gäller den misstänktes rätt till insyn vid förhör under förundersökningen, se närmare under ”Rätten till insyn under förundersökningen”.

Nya incitament för misstänkta medverkan i förundersökningar

Justitiekanslern delar utredningens bedömning att det finns ett behov av att införa olika incitament för att uppmuntra en ökad medverkan från misstänkta under förundersökningen. De förslag till incitament som lämnas framstår även som rimliga. Även i denna del aktualiseras dock frågor kring den misstänktes rätt till insyn, se närmare under ”Rätten till insyn under förundersökningen”.

Som konstateras i betänkandet är det inte heller möjligt med en absolut gränsdragning i förhållande till ett kronvitnesssystem. Särskilt i större brottmål kommer den misstänktes uppgifter om egen brottslighet ofta att ha betydelse för utredningen även av andra misstänkta personers brottslighet. Förslagen är därför ägnade att inge vissa betänkligheter ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Dessa frågeställningar har dock problematiserats i betänkandet och enligt Justitiekanslern är betänkligheterna inte så stora att det finns skäl att avstycka förslagen.

Rätten till insyn under förundersökningen

Justitiekanslern instämmer i de synpunkter som framförs i det särskilda yttrandet när det gäller risk för obalans mellan åklagarens och den misstänktes insyn i utredningen samt risk att den misstänkte i stor utsträckning kommer att vara utlämnad till åklagarens bedömningar. Förslagen innebär även att det kommer att ställas högre krav på åklagarna och att de kommer att behöva göra bedömningar som det enligt nuvarande ordning ankommer på domstolen att göra. Detta riskerar i sin tur att få till följd att åklagare i ökad utsträckning kan komma att utsättas för påtryckningar eller hot.

Mot bakgrund av det ovan anförda har Justitiekanslern vissa betänkligheter ur ett rättssäkerhetsperspektiv när det gäller förslagen i 23 kap. rättegångsbalken om den misstänktes rätt till insyn under förundersökningen. Justitiekanslern ser å andra sidan flera vinster för den misstänkte ur ett rättssäkerhetsperspektiv, såsom snabbare lagföring och kortare häktningstider. Förslagen kan också förväntas leda till bättre förutsättningar för materiellt riktiga

domar. Justitiekanslern anser därför att det fortsatta lagstiftningsarbetet särskilt bör fokuseras på hur den misstänktes rättssäkerhet, och då framförallt möjligheten att ta del av den information som behövs, kan garanteras.

Förslagen i övrigt

Justitiekanslern har inga synpunkter på resterande förslag som framförallt blir en följd av förslagen i övrigt, t.ex. att målsägandens rätt i viss utsträckning kan begränsas.

Ärendet har föredragits av Helen Ziobro och Måns Norman.

Mari Heidenborg